

„Media wyznaniowe w Polsce (1989-2004)” Konferencja naukowa, Warszawa 7 czerwca 2004 r.

Dnia 7 czerwca 2004 roku w Warszawie odbyła się konferencja naukowa poświęcona mediom wyznaniowym w Polsce w latach 1989-2004. Organizatorem sesji był prof. dr hab. Janusz Adamowski – dyrektor Instytutu Dziennikarstwa Uniwersytetu Warszawskiego. Spotkanie rozpoczęło się o godz. 10.00 w Pałacu Tyszkiewiczów przy ul. Krakowskie Przedmieście 32. Celem konferencji było omówienie i podsumowanie różnorodnych aspektów funkcjonowania szeroko rozumianych mediów wyznaniowych w Polsce.

W czasie jednodniowych obrad zostało wygłoszonych 12 referatów. Autorzy reprezentowali różne ośrodki naukowe: Uniwersytet Warszawski (1), Uniwersytet w Białymstoku (1), Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej (1), Uniwersytet Adama Mickiewicza (1), Uniwersytet Wrocławski (1), Warmińsko-Mazurski (1), Akademię Świętokrzyską (3), Akademię Górniczo Hutniczą (1), Bobolanum w Warszawie (1). Ponadto swoje referaty wygłosili redaktorzy miesięczników „Jednota” i „Midrasz”.

Zebranych przywitał rektor Uniwersytetu Warszawskiego prof. dr hab. Marek Wąsowicz, który w swoim przemówieniu podkreślił znaczenie problemów będących przedmiotem konferencji dla dalszego rozwoju prasoznawstwa. Następnie głos zabrała prof. dr hab. Grażyna Ulicka – dziekan Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych. Witając zebranych, zaznaczyła, że tegoroczne obrady są ukłonem w kierunku przedwcześnie zmarłej prof. dr hab. Aliny Słomkowskiej, inicjatorki „majowych spotkań prasoznawców i historyków prasy”.

Przedpołudniowa sesja była niejako przeglądem różnych mediów wyznaniowych istniejących i działających w Polsce po transformacji ustrojowej. Sesję plenarną zainauguowało wystąpienie reprezentującego Uniwersytet Warszawski dr. Tadeusza Kononiuka pt. *Teologia czwartej władzy*, w którym referent, powołując się na trzy fragmenty z Pisma Świętego, a konkretnie z Nowego Testamentu (Rdz 4, 8-9, Mk 10, 42-45, Ga 5, 13-15), stwierdził, że „teologia czwartej władzy winna być teologią służby”. W Nowym Testamencie napisano, że mieć władzę tzn. „mieć zakres do służenia”. Media zatem mogą być nośnikiem wartości demokratycznych, gdy podchodzą do swej roli służebnie. Zadaniem więc dziennikarza powinna być służba obywatelowi i państwu, czyli „dobru publicznemu”.

Następnie ksiądz Jarosław Charkiewicz z Uniwersytetu w Białymstoku przedstawił referat przygotowany wraz z dr. Grzegorzem Kuprianowiczem z Uniwersytetu

Marii Curie-Skłodowskiej pt. *Media Kościoła Prawosławnego w Polsce (1989-2004)*, w którym przedstawił prasę, radio, telewizję i Internet, jako środki komunikowania w Kościele Prawosławnym. Omówił najlepsze obecnie pismo prawosławne na świecie, jakim jest „Przegląd Prawosławny”. Zauważył ponadto, że mimo trudności finansowych i braku potencjału ludzkiego, wiele parafii podjęło w ostatnim czasie próby wydawania własnych biuletynów. Następnie podjął temat obecności Kościoła Prawosławnego na antenie radiowej. Najwięcej informacji dotyczących religii prawosławnej zamieszcza w swojej ramówce Radio Białystok. Dodał również, że wyznawcy prawosławia nie mają także własnej stacji telewizyjnej, a na antenie telewizji publicznej bardzo rzadko pojawiają się programy realizowane przy współpracy prawosławnych. Referent podkreślił, że od 1997 roku istnieje oficjalna witryna Kościoła Prawosławnego w Polsce, także pojedyncze parafie zakładają własne strony internetowe.

Kościół ewangelicko-reformowany w Polsce a media masowe – to temat kolejnego referatu wygłoszonego przez ks. Lecha Trandę, redaktora miesięcznika „Jednota”, w którym autor przedstawił historię pisma, obecnego na rynku prasowym od 1926 roku. Zaznaczył, że Kościół ewangelicko-reformowany obecny jest na antenie programu II Polskiego Radia i w Radiu „Bis”. Kontynuując, referent podkreślał, że dziennikarze nie są odpowiednio przygotowani do przekazywania rzetelnych informacji o kościołach mniejszościowych. Rozwijając tę myśl, autor mnożył przykłady licznych błędów, z którymi się spotkał, czytając artykuły, słuchając audycji poświęconych niniejszemu tematowi. Źródła takiej sytuacji upatrywał w systemie kształcenia dziennikarzy.

Następnie o. Krzysztof Ołdakowski SJ, będący rektorem Bobolanum w Warszawie, przedstawił referat pt. *Media katolickie w publicznych mediach elektronicznych – czyli blaski i cienie katolickiego „getta” w polskim Radio i TVP*. Autor omówił problemy mediów katolickich i ich pracowników tworzących programy na antenie Polskiego Radia i TVP. Stwierdził, że media katolickie w sensie programowym są obecne w publicznym radiu i telewizji, gdyż gwarantują to porozumienia zawarte między Kościołem a Krajową Radą Prasy, Radia i Telewizji, lecz traktowane są jako misyjne, a więc gorsze, sprowadzane zdaniem referenta do „getta”, czyli emisji w niekorzystnym czasie antenowym. Autor podkreślił, że programy informacyjne zamieszczają wiadomości z życia i działalności Kościoła nie tylko na terenie Polski.

Podczas przedpołudniowych obrad redaktor miesięcznika „Midrasz” – Piotr Paźński w swoim wystąpieniu pt. *Prasa żydowska w Polsce (1989-2004)* poruszył problem istnienia i funkcjonowania na polskim rynku wydawniczym prasy żydowskiej, na przykładzie „Midrasza”. W swoim referacie przedstawił historię miesięcznika, podkreślając, że to deficytowe pismo istnieje dzięki wsparciu finansowemu obywateli amerykańskich żydowskiego pochodzenia. Kontynuując, redaktor zaznaczył, że „Midrasz” nie jest stricte wyznaniowym pismem. Na łamach miesięcznika zamieszczano artykuły traktujące o kulturze żydowskiej, polityce, poruszano ważne problemy życia społecznego. Na zakończenie swojego wystąpienia referent zaakcentował, że w ostatnim czasie pojawiły się także portale poświęcone tematyce żydowskiej, które są chętnie odwiedzane przez internautów.

Obrady przedpołudniowe zakończył prof. dr hab. Jacek Sobczak z Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, który zaprezentował referat pt. *Polska prasa wyznawców islamu*. Autor rozpoczął od przedstawienia historii islamu na ziemiach polskich, sięgając do jego XVI-wiecznych korzeni. Dalej rozwijał myśl, twierdząc, że pierwsze pisma wyznawców tej religii pojawiły się w Polsce w dwudziestoleciu międzywojennym. Obecnie najprężniejsze czasopisma wyznawców islamu to: „Rocznik Tatarski”, „Życie Tatarskie” Przegląd Islamski”, „Życie Muzułmańskie” i „Świat Islamu”. Referent podkreślił, że także na łamach znanego miesięcznika „Poznaj swój kraj” wielokrotnie publikowane były artykuły dotyczące życia codziennego, kultury i religii wyznawców islamu.

Popołudniowe obrady prowadził prof. dr hab. Janusz Adamowski – organizator konferencji. Pierwszy referat pt. *Czy telewizja publiczna jest wierząca?* wygłosiła prof. dr hab. Beata Ociepka z Uniwersytetu Wrocławskiego. Autorka wystąpienia przedstawiła procentowo, w jaki sposób wygląda emisja programów wyznaniowych w Europie, i jak na tym tle prezentuje się Telewizja Polska. Odpowiadając na pytanie zawarte w temacie wystąpienia – na podstawie analizy ilości nadawanych programów stricte katolickich oraz treści religijnych zawartych w telenowelach i innych programach – referentka stwierdziła, że „telewizja publiczna jest wierząca, ale nie praktykująca”, ponieważ programy religijne zajmują 2% czasu antenowego Telewizji Polskiej.

Prof. dr hab. Tomasz Mielczarek z Akademii Świętokrzyskiej, kontynuując temat mediów katolickich, wygłosił referat pt. *Prasa Kościoła katolickiego w Polsce (1989-2004)*. Podkreślił, że Kościół katolicki rozbudował własny system prasowy, interesując się nie tylko prasą wysokonakładową, ale też biuletynami parafialnymi, czasopiśmiennictwem przeznaczonym dla różnych grup wiekowych i zawodowych. Rozwijając tę myśl, autor omówił najważniejsze tytuły, m.in.: „Nasz Dziennik”, „Niedziela”, „Gościa Niedzielnego”, „Źródło”, „Tygodnik Powszechny”, „Miłujcie się” itd. Autor podkreślił, że po 1989 roku można zaobserwować żywiołowy rozwój katolickiej prasy sublokalnej. W grupie tej mieściły się zarówno pisma parafialne, jak i wydawnictwa dekanalne i klasztorne. Prasa katolicka, tak jak i cała prasa polska, przeżywała pewien regres w początkach lat dziewięćdziesiątych. Swą pozycję odbudowała przede wszystkim dzięki rozwojowi tzw. „popularnych tygodników katolickich” – m.in.: „Gościa Niedzielnego” i „Niedzieli”. Natomiast znacznie zmalał krąg polskich pism społeczno-kulturalnych.

Kolejnym wystąpieniem traktującym o mediach katolickich był referat dr Renaty Piaseckiej z Akademii Świętokrzyskiej pt. *Katolicka Agencja Informacyjna w latach 1993-2004. Pomost między mediami wyznaniowymi a świeckimi*. Referentka omówiła historię powstania, strukturę i zasięg oddziaływania Katolickiej Agencji Informacyjnej, będącej własnością Episkopatu Polski. Rozwijając myśl, autorka podkreśliła, że omawiana agencja ma bardzo dobrze rozbudowaną sieć przekazywanych informacji. Z usług KAI, drugiej co do wielkości katolickiej agencji informacyjnej w Europie, korzysta 150 odbiorców (dla porównania Polska Agencja Prasowa ma ich 160).

Prelegentka zauważyła, że większość pracowników Katolickiej Agencji Informacyjnej to ludzie świeccy.

Następnie prof. dr hab. Mirosław Krajewski, reprezentujący Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, przedstawił referat pt. *Media wyznaniowe w Polsce wobec problemów integracji Europy*, w którym zauważył, że stanowisko poszczególnych kościołów działających na terenie Polski, dotyczące wejścia naszego kraju w struktury Unii Europejskiej, było niejasne i niespójne. Autor zaznaczył, że niejednokrotnie znane, oficjalne stanowisko kościoła było negowane na łamach prasy, będącej organem danego kościoła. Taka sytuacja miała miejsce m.in. w przypadku Kościoła katolickiego i Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego.

Kolejne wystąpienie pt. *Religijne czasopisma dla kobiet w Polsce w latach 1990-2000* zaprezentowała prof. dr hab. Zofia Sokół z Akademii Świętokrzyskiej. W swoim referacie omówiła historię, wysokość nakładów i charakter konfesyjnych pism kobiecych, uzupełniając tym samym poruszaną na sesji naukowej problematykę mediów wyznaniowych w Polsce. Autorka powoływała się na pisma kobiece wydawane przez różne kościoły i wyznania w Polsce m.in.: „List do Pani” – miesięcznik Polskiego Związku Kobiet Katolickich, „Niewiastę” – Stowarzyszenia Matek Katolickich we Wrocławiu, kwartalnik „Samarytanka. Chrześcijańskie Pismo dla Kobiet” i miesięcznik „Punkt Zwrotny” – pisma Służby Niewiast Kościoła Zielonoświątkowego, „Pryscylla Chrześcijańskie Czasopismo dla Kobiet” – kwartalnik wydawany przez Komisję Niewiast przy Radzie Kościoła Chrześcijan-Babtystów. Autorka omówiła także czasopisma wydawane przez zakony żeńskie m.in.: „Echo Domu”, „Effatha, otwórz się”, „Servian”.

Ostatni referat pt. *Polskie media wyznaniowe w Internecie. Wybrane zagadnienia* zaprezentowali prof. dr hab. Ignacy Stanisław Fiut i mgr Michał Tabisz z Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie. Autorzy wystąpienia próbowali nakreślić strukturę mediów wyznaniowych w portalach internetowych. Analizując strony internetowe kościołów i wspólnot wyznaniowych doszli do wniosku, że większość z nich to witówki Kościoła katolickiego. Wystąpienie zilustrowano tabelami i wykresami.

Konferencja zakończyła się dyskusją na temat metodologii naukowej stosowanej w badaniach prasoznawczych i jej przydatności do badań nad prasą wyznaniową. Zastanawiano się m.in. nad możliwościami wykorzystania mediów cyfrowych w pracy dziennikarskiej, podnoszono kwestię kształcenia przyszłych dziennikarzy, analizowano potrzebę sprecyzowania nazewnictwa stosowanego przez kościoły i wspólnoty wyznaniowe. Postulowano ponowne zdefiniowanie pojęcia prasa katolicka oraz opracowanie nowego, aktualnego katalogu prasy wyznaniowej. Sugerowano także, aby wnikliwej analizie poddać współczesną prasę parafialną.

Olga Dąbrowska-Cendrowska